

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Jacobi Lobbetii Leodiensis E Societate Iesv, De Fortitvdine Et Constantia Christiana Libri Tres

Lobbet de Lanthin, Jacques

Leodii, 1640

Liber Tertivs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-49140](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-49140)

LIBER TERTIVS.

PROOEMIUM.

De fortitudine, constantiâq; Christianâ in malis publicis.

MAla publica, quæ nobis obuenire solent, ad tres omnino classes reuocari possunt: quædam enim dicuntur, & sunt fortunæ mala, quædam corporis, alia mentis.

Ad mala fortunæ pertinent agrorum vastationes, & incendia; Urbium, Prouinciarû, Regnorum casus, ac ruinæ, & ex ijs relictæ paupertas, & angusta domi res.

Ad mala corporis spectant morbi, pestilentia, ægrotudines, eæ maximè quæ medicis *siderationes* appellantur.

pellantur: quia allatae à maligno quodam sidere, iratoque coelo. Et hae vel vni tantum regioni particulares, vel etiam Vniuerso communes.

Ad animi mala referuntur magna morum inclinatio, peruersitas generis humani, & maligna quaedam scelerum illuuias, à qua vir etiam fortis concutitur, atque ingemiscit.

Aduersus haec omnia suum erit à fortitudine praesidium, atque imprimis ab illis, quibus ipsa suos affectus instruit commentationibus, quas ego breui compendio complectar.

V 5 CA

CAPVT I.

Fieri quam sæpissime solet, vt
 eadem omninò calamitas &
 pios simul, & impios inuoluat: ali-
 ter tamen atque aliter: his enim vt
 Lib. 5. disertè notat Curtius, *calamitas*
querula est, & superba fœlicitas: il-
 lis autem & aduersitas sine querela,
 & prosperitas sine tumore est. Illis
 Poly- *calamitas illustris ad gloriam:* His
 dor. ad dedecus, & ignominiam infam-
 mis. Tam huius quam illius ratio-
 nem si voles, ea est: quod quisquis
 est iustus, is ad christianæ fortitu-
 dinis asylum cõfugiat, ab eo autem
 longius recedat iniustus: Ut illum
 imiteris, amice Lector, pauca tibi
 sub oculos ponam, vel monita, vel
 præcepta.

§. I.

In malis publicis remedium, ac solatium peti debet à diuinâ providentiâ, quæ ea vel facit, vel patitur.

ERit forte quispiam altioris animi, quàm vt priuatis malis cedat: at publicis concedet ille, atque ijs se concuti, ac de constantiâ suâ deijci patietur. Nimirum viro bono grauior accidit communis omnium calamitas, quàm vel sibi, vel vni cuiquam propria, quia vt commune bonum priuato est anteponendum, ita & malum vniuersale particulari fugiendum est magis, atque detestandum: nec illud inficiari velim; sed id tantum ne quis in eo casu abiectiore sit animo, sed erecto semper, atque elato memor illius quod pulchrè Seneca.

Calamitas, virtutis occasio est.

Libro.
Quare
viris bonis,

Eius maximè, quæ cœlum suspicit, & ad diuinam prouidentiam respectat; neque ad hæc inferiora sese deturbari patitur; vt quasi vno oculo cœlum, altero terram intueri velit: quod foret omnino vitiosum.

Similitudinē.
c. 63.

Pulchrè D. Anselmus: humano corpori duo sunt oculi, ceu gemæ, ceu soles illius Mycrocosmi, & hi eodem omnino sese flectunt, vertuntque: neque hic obiectam sibi rem aspicit, quin & eandem videat ille: perinde ac si foret vnicus: ita quippe à naturâ, hominisque conformatione consentiunt, atque conspirât oculorum orbis, vt non duos dixeris esse, sed vnicum: secus si fecerint, non naturæ, sed vitio erit adscribendum.

Quod corpori, luteæque moli est

est oculus, hoc animo mens, & intelligentia, quæ eodem vergere debet, non in diuersa rapi, nec terras modo, & ea quæ apud nos geruntur mortalia, sed cœlos tantum, & ea quæ à superis sunt contemplari.

Ita nos qua verbo, qua etiam exemplo docuere veteres illi Sophi; qui de fato, & ineuitabili, vt aiebāt, necessitate ea protulerunt, quæ nos saniore cōsilio, menteque, de diuinâ prouidētiâ sentiemus. De illo ita Seneca, doctè, vt solet, ac neruosè.

Scio omnia, certâ, & in æternum ductâ lege decurrere. Fata nos ducunt. Et quantumcumq; restet, prima nascentiû hora disposuit. Causa pendet ex causâ, priuata, & publica longus ordo rerum trahit. Ideo fortiter omne ferendum est; quia non vt putamus incidunt cuncta, sed
Ibidem.
veniunt.

318 DE FORTITVDINE
veniunt. Olim cōstitutum est quid
gaudeas, quid fleas, & quamuis ma-
gnâ videatur varietate singulorum
vita distingui, summa in vnū venit.

Accepimus peritura perituri.
Quid ita indignamur? quid queri-
mur? ad hoc parati sumus. Vtatur,
vt vult, suis natura corporibus. Nos
læti ad omnia, & fortes cogitemus
nihil perire de nostro. Quid est
boni viri? præbere se fato. Grande
solatiū est cum vniuerso rapi. Boni,
inquit, viri est præbere se fato, chri-
stianè dixerim præbere se Diuinæ
prouidentia, cuius cursus humana
omnia vehit etiam ea quæ in malis
reponimus, cuiusmodi sunt infan-
cia mortalium cædes, agrorum incen-
dia, Urbium, Prouinciarum, Re-
gnorum vastationes, ipsaq; etiam,
si voles, strages, ac ruina vniuersi,
quam

quam si spectet è cælis Deus, atque etiam immittat: quidni eam excipiat pusillus in terris homuncio, cuius est fata, seu potius Deum sequi, non ducere; neque curiosius causam cur ea fiant, inuestigare. Ut enim doctè Saluianus.

Quam ob causam mala in hoc mundo Deus fieri permittat, nolo à me requiras: homo sum, non intelligo: secreta Dei inuestigare non valeo, & ideo tentare formido: quia & hoc ipsum genus sacrilegæ temeritatis est, si plus scire cupias, quam sinari. Sufficit tibi quod Deus cuncta à se agi, atque dispensari testatur. Et sicut plus est Deus, quam omnis humana ratio: sic mihi plus videri debet, quod à Deo cuncta agi cognosco. Et eâ quidem prouidentiâ, quâ ut piè D. Gregorius.

Contra
Gentes.

Sic

Sic intendit singulis, ac si vacet à cunctis, & sic omnibus simul intendit, ac si vacet à singulis. Ex illâ porro & amabili, & mirabili erga res omnes curâ fit, vt omnia contingant eius nutu: quo enim potius?

Est Deus custos, rectorque vniuersi, & velut animus, ac spiritus mundi, & huius operis dominus, & artifex: cui, vt ait Seneca ex suo sensu non omnino malè, omne nomen conuenit.

25 Mo-
ral. c.
19.

Vis illum, inquit, vocare fatum? non errabis: hic est ex quo suspensa sunt omnia, ex quo sunt omnes causæ causarum.

Lib.
Natur.
quæst.

Vis illum prouidentem dicere? rectè dicis. Est enim cuius consilio huic mundo prouidetur, vt concussus exeat, & actus suos explicet. Vis illum naturam vocare? non peccabis.

bis. Est enim ex quo nata sunt omnia, cuius spiritu vivimus. Vis illum vocare mundum? non falleris, ipse enim est totum quod vides, totus sui partibus inditus, & se sustinens, & sua. Hæc de Deo philosophatus Seneca.

Quod si Deus totum est, quod vides, non quidem vt loquuntur Theologi formaliter, sed eminenter: quia totum vniuersum in se ipse stringit, ac continet summâ perfectione, nullâque communione imperfecti: quod si, inquam, & totum sic est, & totus sui partibus inditus, si & se sustinet, & sua, quid a deo anxiam voluis, fatigas, & torques animam tricubitalis homo? quid ingentibus curis & dies, & noctes implicas? quasi in tuos humeros, caputque decideret ea, quam a-

X

nimo

nimo meditaris, aut urbium, aut
 prouinciarum ruina; quasi caelos
 sustineres ipse velut alter Athlas,
 ruentemque mundum: maneat is
 apud superos labor, sit ista cura pe-
 nes Deum tuum, moderatorem v-
 niuersi: Tu eâ vacuus esto, & ca-
 sum, quem declinare nō potes im-
 motus animo sustine; altiorique
 prouidentia cede.

Ep. 71.

*Magnus animus, inquit Sene-
 ca, Deo paret, & quidquid lex vni-
 uersi iubet, sine cunctatione patitur:*

§. 2.

*In publicis calamitatibus solatio est
 meditatio vicissitudinis, senectutis,
 & occasus rerum omnium.*

Seneca de Catone hæc magni-
 ficè prædicat. Eodem die, quo
 præturâ repulsus est, lusisse: eâdem
 nocte, quâ periturus erat, legisse.

Ni-

Nimirum eodem loco habuit, & præturâ, & vitâ excedere; quia omnia, quæ acciderent, ferenda esse persuaserat sibi; nec priuata tantum mala, sed & publica, quale fuit reipublicæ inclinatio, atque occasus, quem ille forti, & æquo animo est passus; vel hac vnâ tantum meditatione, quod nihil mutationis periculo exceptum sit. *Non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus, quamuis Deo agente ducatur. Non semper tenebit hunc ordinem, sed illum ex hoc cursu aliquis dies deijciet. Certis eunt cuncta temporibus, nasci debent, crescere, extinguui. Quæcumque vides super nos currere, & hæc quibus innixi, atque impositi sumus, veluti solidissimis, carpentur, ac desinent. Nulli* EP. 71. *non senectus sua est. Inæqualibus ista*

spatius eodē natura demittit. Quid-
 quid est, nō erit, nec peribit, sed resol-
 uetur. Nobis solui, perire est. Proxi-
 ma enim intuemur, ad vltiora
 non prospicit mens hebes, & quae se
 corpori addixerit. Alioquin fortius
 sui, suorumq; finem pateretur; si spe-
 raret omnia illa sic in vitam, mor-
 temq; per vices ire, & composita
 dissolui, & dissoluta componi: in hoc
 opere aeternam artem cuncta tempe-
 rantis Dei verti.

Hæc olim ad Lucilium Seneca,
 vt ei faceret animos, omni fortunâ,
 casuque altiores, vt qui apud se re-
 poneret illud, aeternam artem om-
 nipotentis Dei in eo verti, vt per
 vices & composita dissolueret, &
 dissoluta componeret, suumque
 vnicuique finem statueret: Quod
 vt fideli, memori que serues men-
 te,

te, velim amice Lector, etiam singula expendas verba, & æqua lance penfes.

In hoc opere, inquit Seneca; quasi illud vnum supremi artificis sit opus, vniuersa, quæ sub cælo, sole-que sunt, mutare, & omnia pro sua voluntate, arbitrioq; vertere, atque, cum ita visum fuerit, euertere; quod ipsum non huius diei, imò nec cui consilium est, sed æternitatis: hinc *æternam artem* appellat: quia iam inde ab ipsâ retro æternitate inuenta, & scripta, non in ceris, aut membranis, sed in altissimâ, diuinâque primi authoris mente, & quidem non temerè, sed ex arte.

Nos abiectæ in terras animæ, & cælestium inanes, quibus ad superiora caligat oculus, & animus, cū eas rerum omniū mutationes aspe-

X 3   ctamus,

326 DE FORTITVDINE
Etamus casu quodam fieri credi-
mus, impeteque cœco causarum
in se, suâque operâ ruentium, re ta-
men ipsâ, non est ita; fiunt enim-
uero, fiunt ex arte omnia, & æter-
nâ quidem, adeoque cœlesti, im-
mutabili, diuinâ; quæ & artis hu-
manæ insana molimina, & ipsa
naturæ opera susque deque vertit.
Ut enim ille ipse Seneca, quo au-
thore lubens vtor.

Ep. 91. *Non tantum manufacta labun-
tur, sed & ipsius naturæ opera vexã-
tur. Et ideo æquo animo ferre de-
bemus vrbiũ excidia, & quoscum-
que in humanis casus, quia casura
omnia extant, omnibus exitus ma-
net. Eundum velis, nolis, per ipsas
fatorum, diuinæque prouidentia
vias, scriptasque cælo leges: à qui-
bus omnia mortalium opera morta-
litate*

litate damnata sunt : nullaque res Ep. 91.
 quantumuis magna non aliquod ha-
 buit ruinæ suæ spatium. In hac sepe
 vna nox interfuit inter urbem ma-
 ximam, & nullam. Proinde que sa-
 pienti in plenum cogitanda fortu-
 na est, & ante oculos fortis huma-
 nę conditio ponenda, & quod alijs
 euenit, nobis euenire posse præsu-
 mendum.

Quoties Asiæ, quoties Achaiaë
 vrbes vno tremore ceciderunt? quot
 oppida in Syriaâ, quot in Macedo-
 niâ deuorata sunt? Cyprum quo-
 ties vastauit hæc clades? quoties in
 se Paphus corruit? frequenter no-
 bis nuntiati sunt totarum urbium
 interitus, imò prouinciarum, atque
 regnorum. Quod in illis annuen-
 te cælo visum est, non inuiti etiam
 in alijs, cum à Deo statutum fuerit,

patiamur: vt enim animanti sua est ætas, suaque senectus, ita & rei publicæ, & florenti quantumuis imperio: vti surrexit illud, ita & concidet. Sed magna, inquires, sunt ista. Ardere ciuitates opulentas, magnificas, nobiles, & sic earum eradi vestigia, vt nec quicquam extet, ex quo appareat illas saltē fuisse. Certè *magna ista, quia paruisumus, credimus: multis rebus, non ex naturâ suâ; sed ex humilitate nostrâ magnitudo est*: Quod ipsum vt in alijs plerisque; ita & in hoc de quo agimus, agnouit aliquando Hipponensis Præsul, æuique sui gloria, magnus Augustinus.

Venerat ille ad extremam ætatem, & annis, & vero etiam meritis grauem, cū ecce ingens calamitas, & veluti quedam hostium illuies

ex

Lib. 3.
nat. 99.

ex Hispanijs in vniuersam Africam sese effudit: mistæ erant Vandalorum, Gotthorum, & Alanorum acies, à quibus ita perijt Africa, vt in eâ tres tantum vrbes ab eâ irruptione, cladeque liberæ forent. Videlicet Carthaginensis, Hipponensis, ac Circensis: vbiq; locorum summa vastitas, ac solitudo; deserti agri, excisa oppida, dirutæ vrbes, expilata Ecclesiæ, profana, sacraque omnia violata. Ipsa Hipponensis vrbs grauissimâ obsidione pressa, deditiõnem cogitabat: non fecit tamen viuo, ac spirante Augustino: cadentẽ ille Rempublicam quantum modo potuit, retinuit; donec à morte vel abreptus, vel abstractus se quodammodo comitem diu sustentatæ ruinæ dedit: simulque extincta sunt, quæ nefas erat diuidi.

X 5. Neque

Nec; enim Augustinus post christianam libertatem vixit, neque libertas christiana post Augustinũ. Ideoque eo sublato statim florentissimæ ciuitatis facta deditio est; quam animo dum longè ante prospiceret, simulq; carissimæ prouinciæ calamitates, communeque excidium, hoc sapientis pronuntiato se ipse solabatur, mœroremque diluebat. *Non erit magnus, magnum putans, quod cadunt ligna, & lapides, & moriuntur mortales.*

Possi-
don. in
cius vi-
tã. c. 28.

Quid aliud oppida sunt, & vrbes quam ligna, & lapides, inter se arte quadã, & industriã compacti? quid regiæ, & insana palatiorum molimina, ac substructiones? quid ingentes murorum minæ nisi lignorum strues, & aceruus lapidum inter se ingeniosè composita ad vsum generis

generis humani? Hæc igitur sua mole ruere, quid aliud est, quam ligna, & lapides cadere, atq; dissolui, & hoc magnum putabis? nō putabis, vel enim uero nō eris magnus.

§. 3.

Sapienti nec nouas, nec miras uideri debere publicas calamitates.

IN hoc argumento, ut alijs multis, verissimum illud sapientis: *Nihil sub sole nouum*. Etsi enim nobis trudatur dies die, nouæque pergant interire Lunæ, nunquam tamen ex toto interit publica calamitas, sed alia ex alijs enascitur, ut enata omnibus retrò actis iam sæculis; adeoquæ nec noua, nec mira cuiquam uideri debet.

Circulantur, inquit Lipsius, cotidie hæ clades, & orbe quodam
eunt

L. 2 de
Const.
c. 26.

cunt per hunc orbem, vt potius mirum videatur illud, si exlex quispiam sit ab hac communi lege, nec onus ferat, quod ferunt omnes. Solon amicum quemdam Athenis plus equo lugentem in editam artem deduxit, & subiectas omnes in magna vrbe ædes ostendit; addiditq; illud sapiētis. Cogita quam multi luctus sub his tectis olim fuerint, nunc versentur, postea futuri sint: ac mitte mortalium incommoda tanquam propria, & noua deflere.

Quod illi factum, dictumue, hoc cuiq; nostrum & fieri, & dici velim in magno isto mundo. Sed quoniam re non potest, fiat cogitatione; ea quippe libera est, atque expedita. Statuat illa vnum aliquem in altissimo coeli vertice, è quo velut

lut è speculâ despiciat subiectum
 quidquid est sublunare ; vrbes ,
 prouincias , regna , imperia veluti
 septa quædam cladium humana-
 rum, & amphiteatra, in quibus vi-
 fantur cruenti fortunæ ludi : & ve-
 lut arenæ in quibus non cum be-
 stijs luctandum est miserabili sane
 spectaculo: sed cum genere nostro,
 & quasi nobiscum ipsis: quidni e-
 nim dixero nos cum nobis ipsis
 pugnare, vbi cum homine, eius-
 dem nobiscum naturæ cõsorte pu-
 gnamus : & hanc terram veluti
 punctum ferro diuidimus.

Ita diuisa pridem Germania bel-
 lis, ac motibus intestinis : ita diuisa
 Gallia, Italia, & Belgium vno pro-
 pè sæculo ; quo dici potuit belli,
 Martisq̃ue theatrum.

Et hæc quidem sunt calamitates,
 quas

quas nostra vidit, & sensit ætas, sed nec miræ nec nouæ sunt illæ, his similes, imo maiores tota quanta est, spectauit Antiquitas, & in ijs cædes mortalium longè maximas.

Ordiamur à Iudæâ regione, & gente sacrâ: quid non est passâ seu in Ægypto exule terrâ, & arente solo, seu ciuili, externoque bello? ut non exponam omnia per indicem singillatim; in vna vrbe Hierosolymâ, per omne tempus obsidionis, mortui, aut cæsi, deciescentena millia, capti vero nonaginta septem millia.

De def
orac.

Quid Græcos memorem, & cultissimam olim regionem, quæ a deo bellis attrita, ut Plurarchus tradiderit eam vniuersam non fuisse suo æuo. conficiendis *tribus millibus militum*, ecce ut ferro attonsa, atque

atq; exhausta. Non potest vniuersa regio, quod in eâ prius oppidulum potuit.

Quid Italiam, ac Romanos in theatrum euocem, quæ in ijs, & quam effusa maria malorum, quæ cædes, ac strages, quæ prouinciarû vastationes? Bello Punico secundo in solis Italiâ, Hispaniâ, Siciliâ supra quindecies centena hominum millia non totis septemdecim annis consumpta. Bello ciuili Cæsaris, & Pompei ad millia trecenta. Sub vno Cæsare, vndecies centena, & nonaginta duo millia hominum aduerso ferro periere. Scilicet has ille in externos strages edidit, vt taceam eas, quas suis ipse, ciuilibus bellis intulit. Omitto Q. Fabium, qui centum decem Gallorum millia: C. Marium, qui ducenta Cambrorum:

brorum:

brorum : Ætium, qui Catalaunico prælio centum sexaginta duo milia prostrauit, ac cecidit. Diceres profecto hominum greges sic sterni, vt segetes à falce. Habes, amice Lector, & his in bellis censes innumera prope hominum cadauera, vide & oppidorum.

Cato ille Censorius gloriatur plura se in Hispania oppida cepisse, quam dies in ea egerit. Sempronius Gracchus trecēta in ea deleuit.

Mitto cetera, quæ longum esset recensere, atq; ex his conficio, viro sapienti, qui prima sæcula cum postremis componet, nullam esse, aut videri posse nouam, & miram calamitatem : sed potius & antiquam & vsitatam, imo cum ipso orbe natam, nec desituram, nisi cum illo. Quæ vna cogitatio & solatio esse

esse poterit, cum familia in ætatem nostram incurrent mala, & remedio, nè ijs se deijci, aut etiam deprimi animus patiatur.

§. 4.

Publica mala à Deo immitti ad castigandam sepius in hac vitâ insignem hominum malitiam: ne eam grauius puniat in æternitate, & hoc viro forti, ac iusto solatium.

Tertullianus, vt solet ingenitâ magnæ mentis solertiâ, & cõcitâ eloquentiæ vi, ac facundiâ, describit insana hominum studia, insolentem auaritiam, habendiq; libidinẽ, cui vix vnus orbis sufficit.

Omnia, inquit, iam peruia, omnia negotiosa, solitudines famosas retro fundi amœnissimi oblitterauerunt, syluas arua domuerunt, feras, pecora fugauerunt; arena seruntur,

Lib. de
anima
c. 30.

tur, saxa panguntur, paludes eliquantur, tantæ urbes, quantæ non casæ quondam. Iam, nec insula horrent, nec scopuli terrent, ubique domus, ubique populus, ubique respublica, ubiq; vita. Summum testimonium frequentia humane, adde & insatiabilis auaritiæ, ac cupidinis, quã ubi altiore stylo notauit Tertullianus, quasi euictus vagâ illâ mortalium libidine exclamat.

Onerosissimus mundo; vix nobis elementa sufficiunt, & necessitates arctiores, & querelæ apud omnes, dum iam nos natura non sustinet. Reuera lues, & fames, & bella, & voragines ciuitatum pro remedio deputanda, tanquam tonsura insolentis generis humani.

Hactenus elato cothurno Tertullianus, è quo ferè tot oracula, quot

quot verba, ea calamo, menteque legamus.

Onerosi, inquit, sumus mundo: nimirum graue, & immensum est onus peccati, quod nec ipsa terræ moles, vt solida sit, sustinet, nec ipsa patiuntur elementa.

Testes volo Ægyptios, qui ab Exod. 15. illo onere descenderunt in profundum quasi lapis, & demersi sunt quasi plumbum in aquis vehemētibus.

Testem & Petrum Apostolorum principem, qui peccato liber, leui, & intacto pede ambulauit super aquas, eo deinde grauis, atque oppressus mergi cœpit. *Petrus, inquit D. Hieronymus, qui ante leuis pendulo gressu calcabat undas, postquam infidelitate aggrauatus vocabatur à fluctibus.*

Y 2

Quam-

Quamdiu ea noxâ vacuus fuit Petrus, ipsa aqua pondus non sensit; vel si sensit, æquius tulit, at vbi adiectum est pondus infidelitatis, tum illius velut impatiēs elementum premi cœpit, & fatiscere.

Testis erit & Iudas infamis proditor, à quo vno concitantur Euri, intumescunt maria, totoque grauis tempestas regnat elemento.

Portabatur authore Euangelistâ, interprete Ambrosio, portabatur, inquam, vnâ, eademque naui Petrus, portabantur & alij Apostoli magnæ illæ, & excitatæ mentes, portabatur & ipse Christus, ipsa bonitas, ac sanctitas, & ecce (mirum dictu, visuque) ab vnus Iudæ sceleratâ mête, velut immani pondere cymba subsidit, adeo portentosum est onus peccati, sub quo ip-
sa

sa laborant maria, turbanturque
elementa.

Non turbatur, inquit Ambro- LUC. 5.
fius, nauis quæ Petrum habet, tur-
batur illa quæ Iudam habet: Etsi
multa illic discipulorum merita
nauigabant; tamen eam adhuc per-
fidia proditoris agitabat. In utrâ-
que Petrus, sed qui suis meritis fir-
mus est, turbatur alienis. Adeo e-
tiam ex tunc verum fuisset illud
Tertulliani. Onerosi sumus mundo,
quod si onerosi quid adeo mirum
est, si nos excutiat, eradatque è vi-
uorum tabulis, ipsâque rerum na-
turâ, qui naturæ præest Deus? &
hinc primum viro forti iustoque
in malis solatium est, quod scelera-
tus quisque, ceu onus huic mundo
aspectabili incumbens, à cælo vin-
dice decutiatur, ne terras grauet,
Y 3 atque

atque opprimat; quod ipsum pro remedio deputandum est, & secundo loco inter supremi Numinis beneficia reponendum.

Orbi laboranti est Deus, quod ægro medicus quispiam: vbi huius valetudo postulat, secat ille, refecat-que putida membra, ne reliquum corpus inficiant eadem mali lue, atque contagione.

Sic cū genere nostro propitium Numen iustos ab iniustis, qua peste, qua fame, qua bello diuidit, ac refecat; ne mortale genus, ceu nemus incæduum syluescat magis, seseque in noxias propagines exoneret; & hinc postremum benigniore cælo solatium: quod eæ calamitates ex vero tonsura quædam sint insolescentis generis humani; quã proinde æquis oculis aspiciet vir alti,

ti, fortisq̄ue animi; nec tam vulnus attendet, inflictamq̄; plagã, quam Dei vindicis manũ exosculabitur.

Emoriens olim Iacob conuertit se ad lectuli caput, & languidulam ceruicẽ erexit, vt adoraret fastigium virgæ Iosephi filij sui, atque exoscularetur eam.

Veniam dabis, amice Lector, si paululum abeam à litterâ, dicamq̄ue vero Israeli, Iacobo, ac supplantatori huius sæculi, erigendum altius caput, vt etiam in summis miserijs, ipsãq̄ue morte adoret, atque osculetur fastigium virgæ Domini: hoc est Iustitiam eius, quę mortales noxios ceu virga ferit. Et istud Diuinæ Iustitię dabit sapiens, aliud hominum sceleribus, atque malitiæ concedet, de quâ mouit quæstionem Seneca, si sune digna foret,

an lacrymis? virum fortem, inquit, occupat nonnunquam odium generis humani, & occurrit tot scelerum felicitium turba, cum cogitaues quam sit rara integritas, quam ignota innocentia, & vix vnquam, nisi cum expedit, fides, & libidinis lucra, damnaque pariter inuisa, & ambitio vsque eo iam se suis non continens terminis, vt per turpitudinem splendeat. Agitur animus in noctem, & velut emerfus virtutibus, quas nec sperare licet, nec habere potest, tenebræ oboriuntur. In hoc itaque flectendi sumus, vt omnia vulgi vitia, non inuisa nobis, sed ridicula videantur. Et Democritū potius imitemur, quam Heraclitum. Hic enim quoties in publicum processerat, flebat; ille ridebat. Huic omnia quæ agimus, miseræ, illi ineptiæ videbantur.

Lib. de
Tran-
quil.a-
nimi.c.
15.

Vbi horum Philosophorū sensum non tam ex verbis, quàm ex oculis (qui etiã animi lingua sunt) ita collegit; tum illud conficit.

Eleuanda ergo omnia, & facili animo ferenda. Humanius est deridere vitã, quam deplorare. Adijce quod de humano quoque genere melius meretur, qui ridet illud, quã qui luget.

Postquã ea ex aliorum opinione protulit, tum è suã addit, quod sapientius. Satius est, inquit, publicos mores, & humana vitia placidè accipere, nec in risum, nec in lacrymas excidere. Nã alienis malis torqueri, æterna miseria est: alienis delectari malis, voluptas inhumana.

Hoc igitur à christianã fortitudine probè instructus faciet, in malignã illa scelerum eluie, animum

ita comprimet : vt etſi durum ſit
eam videre , ac pati ; leuius tamen
fiat patientiâ , quia corrigere eſt ne-
fas. Tum deinde adijciet etiam il-
lud , quod æternitatem ſpectanti
ſummæ eſt voluptati. Eum eſſe
Diuinæ Juſtitix, amorisq; ludum,
vt in tempore puniat, parcat autem
in æternitate.

Cum videris vnum aliquẽ ſce-
leſtum in vitia pronum , ac præci-
pitem ire , nec tamen cælo vindice
in pœnas vocari; time ne huic quo,
vitæque breui perituræ tantillum
indulgeat Deus , vt in æternitate
quàm longiſſimâ immenſo ſup-
pliciorum pondere opprimat. Se-
cus autẽ cum aduerteris quod ante-
cedentem ſceleſtum non deſerat
pœna pede claudo; ſed ſequatur il-
lico, prematque vehementius, tum
vero

vero te ipse erige, & hæc tibi ad animum appellat cogitatio. Bene habet: datur huic temporis pœna, ne detur æternitati; quam dum attentâ mente longè ante prospiceret Augustinus, etiam in morbo, extremisq̃ angustijs hæc in cælum, Deumq̃ iaciebat vota.

Hic ure, hic seca, hic nihil mihi parcas, ut in æternum parcas. Nihil, inquit, mihi parcas: non primæ ætatulæ næuos, non lubricas adolescentiæ vias, non quale quale senectæ vitium remitti volo, sed omnia ad Iustitiæ trutinam reuocari, ut in pœnas eat hoc corpus, hic animus, qui olim in libidines suas lōgius excessit. Nihil in ijs, ô Deus, nihil omninò parcas, ut in æternum parcas.

Paria quondam fuere Iobi patientis

tientis

*Iob. c. 6.
v. 8.*

tientis vota, quæ paucis ita expres-
sit. *Quis det vt veniat petitio mea,
& qui cœpit ipse me conterat? sol-
uat manum suam, & succidat me?
& hæc mihi sit consolatio, vt affli-
gens me dolore non parcat.*

Inuaserat Iobum ingens calami-
tas, & tantum non oppresserat;
dissipati, cæsiq̄ue greges, diruta do-
mus, & in eius ruinâ sepulti filij
lōgè carissimi, corpus ipsum, quod
ferè vnum à plagâ illâ liberum, &
immune, fœdum in modum affli-
ctum erat, & tamen in illâ longè
maximâ afflictione, ab omnibus
nudus, & inops exclamat: *Quis det
vt veniat petitio mea?* quis mor-
taliū, quis immortalium illud ex
voto meo concedat, vt æquus cœ-
li, terræq̄ue Iudex, qui vindicem
manum aperuit, laxauitq̄ue in pœ-
nas

nas meas: pergat ipse, & me conterat, & quasi dissolutis Iustitiæ repagulis totus in me ruat, & qua pauperie, qua morbo, qua ferro succidat. Et in illo malorum cumulo *hæc mihi sit consolatio ut affligens me dolore, non parcat.* Non parcat, inquam, in tempore, ut melius parcat in æternitate.

§. 5.

Quomodo publicæ calamitates Dei electos terris eripiant, ut cælo reddant.

Verum illud quod censuit, & dixit olim Dionysius Hali-
carnassæus. *Omnes viri fortes hu-* Lib. 8.
manitus, & æquo animo calamitates ferunt.

At non sic pusillæ, & debiles animulæ; iniquius illæ patiuntur, cum aliqua occurrit afflictio, bono
publico

350 DE FORTITVDINE
publico vt videtur inimica. Vtque
in eo sibi blandiantur, alijsque fu-
cum faciant; aiunt à tribulationi-
bus illis multos fatiscere, ac perire,
& æternum quidem. Hinc illæ la-
crymæ, ac gemitus, & iustæ, vt e-
quidem existimant, querelæ, qui-
bus modum, finemque ponet ore
aureo Chrysofomus.

Hom.
36.

*Quid, inquit, de his dices qui
frequenter à tribulatione subuersi
sunt? quod non tribulationis est sub-
uersio, sed illorum imbecillitatis;
quod vt euincat, opportunâ vtitur
similitudine: Nec enim si quis infir-
mum habēs stomachum amarum non
admittat medicinam curare. Va-
lentem, sed potius atteratur, medi-
cinam non accusabimus, sed mem-
bri infirmitatem: sicut & hic men-
tis facilitatem.*

Cuius

Cuius vitio tribuendum omnino quidquid demum à calamitate consecutum est mali: quod ipsum longè ante agnouit D. Augustinus, & pro eâ qua est in dicendo solertiâ explicuit; ostendit enim in æstu tribulationis quod bonos inter, & malos sit discrimen.

In eadem afflictione, inquit, mali Deum detestantur, atq; blasphemant: boni autem precantur, & laudant. Tanti interest non qualia, sed qualis quisq; patiatur: nam pari modo exagitatum & exhalat horribiliter cœnum, & suauiter fragrat unguentum.

L. 1. de
Ciuil. c.
8.

Componit S. Doctor iniustum cum cœno, iustum autem cum unguento, quia ab hoc bonus emititur virtutum odor, ab illo infamis vitiorum omnium graueolentia, maxi-

maxi-

maxime vero cum quati contige-
nt, atque agitari.

Alij malos comparant cum lu-
to, quod à sole concrefcit: bonos
vero cum cerâ quæ ab eodem tota
foluitur: fic enim afflictionis igne
cor prauî hominis obduratur, &
contra superos quodammodo ob-
firmatur: animus autem recti, equi-
que tenax eodem ardore, ceu ami-
co sole, colliquescit totus.

Et quia probè nouit illud mo-
derator rerum omnium Deus, hinc
eos quos sibi, ac cælo elegit, modo
probat igne tribulationis: modo
iactari patitur in hac vita, nō secus
atque nauigia iratō mari, eo certe
fine vt & citius, & certius teneant
portum beatæ æternitatis. Res ea
exemplo euadet illustrior.

Armatus occidēs propè vniuer-
sus

sus in Orientem profectus erat, vt
 Palæstinam barbaricâ seruitute li-
 beraret. Ingentes omnino copias
 eduxerat Conrardus Imperator, e-
 duxerat & Francorû Rex Ludoui-
 cus. Verum (quæ fortunæ incle-
 mentia fuit, vel potius quæ Dei cõ-
 niuentia) nulla re memorabili ge-
 sta post biennium domum redie-
 re cum exiguis magnorum exerci-
 tum reliquijs. Hoc autem eo gra-
 uius, tristiufq; accidit, quod ad eam
 expeditionem & cælum inuitasset,
 & cæli fauor miris sanè prodigijs
 à D. Bernardo Clareuallensi per-
 petratis. Ex quibus sibi terra nobi-
 lissimos triumphos poterat polli-
 ceri, sed alia fuerunt superum con-
 silia. *Nec enim (vt inquit Gofridus)
 ex illa profectioe Orientalis libe-
 rari, sed celestis meruit impleri Ie-
 rusalem.*

Z

rusalem.

In vitâ
S. Bern.

rusalem. Quod si placuit Deo tali occasione plurimorum eripere si non Orientalium corpora à Paganis, Occidentalium certe animas à peccatis, quis illi audeat dicere quid fecisti sic? Aut quis rectè sapiens illorum sortem magis nō doleat, qui ad priora, vel peiora forte prioribus scelerare dierunt, quam eorum mortem, qui in fructibus pœnitentiæ purgati variis tribulationibus Christo animas reddiderunt? alioqui quantumlibet dicant Ægyptij, dicant filij tenebrarum qui nec veritatem videre valent, nec proferre. Callidè eduxit eos ut interficeret in deserto. Patienter tolerat Saluator opprobrium, quod tantarum animarum salute compensat. Ex illius historie serie conficies, amice Lector, Deum Opt. Max. emisisse ab Occidente
in

in Orientem maximos exercitus
eo ferè consilio, vt dum ij terris oc-
ciderent, & huic vitæ mortali; cæ-
lis oriri possent, & æuo nunquam
perituro.

Vis luculentius eâ de re testimo-
nium, illud accipe à D. Christinâ,
quam admirabilè stupuit, & prædi-
cavit orbis vniuersus. Visa olim il-
la inusitato perfundi gaudio, quod
quia animo contineri non poterat,
oculis, & vultu, toto sese prodebat.
Stupentibus autè quibuscum fortè
agebat, & causam sciscitantibus ad-
iecit. Patuisse immensa Diuorum
atria, & in ijs obiectas sibi beatas in
Cælo mentes vnà cum ipso Chri-
sto nouâ quadam incedentes læti-
tiâ; vel ob id vnum quod mortali-
bus & facilis, & lata ad salutem a-
perta iam esset porta salutis, atque

356 DE FORTITVDINE
æternitatis. Cumque rursus ex ea
quæsitum esset, ecquænam esset il-
la porta? respondit. Hodie Ieroso-
lymâ expugnarunt Barbari. Quid
deinde? an ea vitæ salutis porta? ex-
inde lætitia, plausus, ac festiuæ gra-
tulationes? ac non potius aditus
mortis, & origo prima luctus, mi-
serique eiulatus? Auditur ille qui-
dem terris, at silet in cælis, cuius alia
profecto iudicia: quæ vt euolueret
beata illa Virgo: addidit quod san-
ctæ ciuitatis recuperandæ gratiâ,
hominum maxima multitudo sa-
cram amplexa militiam à solutio-
re vita ad arctiorem conuerteretur,
fusoque plurimo sanguine Serua-
toris morti vicem rependeret, Et
hinc illa gaudia, illa exultatio in
cœlesti Ierosolymâ: dum interim
terrestris illa manet sub Barbarorū
iugo,

iugo, atq; tyrannide, & totius istius multitudinis pars potior qua peste, qua fame, qua ferro malè perit, male inquam si hunc mundū spectes, vitamque mortalem: at quam optimè si orbem alterum, si cælum, si beatitatē, ad quam superi, Deusq; sua omnia consilia dirigunt. Et vero etiam dirigere debet quisquis & nomine, & re etiam ipsa est christianus.

§. 6.

Ex malis publicis bona publica Deus elicit, & ex privatis privata; & hoc bonæ menti solatio est.

SI forte audieris tonare cælum, mugire tonitrua, labique irato Numine fulmina, è duobus alterum tibi certo persuade; vel ijs corripì, atque castigari insignem hominum malitiam; vel excitari pie-

Z 3 tatis

358 DE FORTITVDINE
tatis antiquæ igniculos, qui malè
latebant aut sopiti, aut etiam sepul-
ti sub cinere doloso: illud superio-
re paragrapho explicui, hoc in præ-
sentia paucis agitabo.

Poëtæ veteres, quibus ad docta
commenta facilis animus; inter
sua emblemata, hoc statuere: In-
mensâ probè stratâ posuere testu-
dinem, cytharam, aliaque musicæ
instrumenta, appenso hoc lēmate.

Non pulsata silent.

Alij facem ardentem, atque in-
uersam, adiectâ hac epigraphe.

Vires inclinata resumit.

Nonnulli Bellonæ amantiore
scutis suis insculpsere plantam Cro-
ci, addita hac inscriptione.

Calcata viresco.

Hæc fuere emblemata quibus
eximios tribulationis prouetus ex-
pressere veteres illi Sophi.

Ita nimirum se habent mortali-
 um ingenia, ijs ex voto dum fluunt
 omnia, diffluunt ipsi, nec vllum à
 virtute, rebusque bene gestis con-
 centum edunt; nec accenduntur,
 aut ardent igniculis diuinæ carita-
 tis, nisi cum inuersâ fortunâ, & ip-
 si quoque inuertuntur: neque sese
 explicant in folia, floresque bono-
 rum operum, nisi cum inimico pe-
 de calcantur; vt recte dixerit An-
 thisthenes apud Plutarchum.

*Ad salutem, & incolumitatem
 tuendam opus esse aut amicis inge-
 nuis; aut acribus inimicis; quia hi
 dum admonent peccantes, illi dum
 maledicunt, reuocant à vitijs: &
 quoniam ad loquendum pœnè vo-
 cem amisit amicitia; loquax autem
 est emulatio, superest vt ab inimicis
 verum audiamus; itaque falsa, qui-
 bus*

bus capimur deponamus: vt proinde nobis plerumque melius sit; inimicis cingi, quam stipari cateruâ amicorum; ab illis quippe minus anime, quam ab his periculum est.

Quod ipsum sensit olim Nasica teste Plutarcho, cum enim quidam existimarent res Romanas iam in tuto esse quod nimirum Carthaginenses extincti, Græci subacti essent. *Imo nunc, inquit, summo sumus in periculo, posteaquam nulli supersunt quos vel timeamus, vel vereamur.*

Eodem spectauit celebris illa quæstio olim agitata apud Romanos in amplissimo illo orbis theatro; expediretne Romanæ iuuentuti Carthaginem Romæ emulam dirui penitus, atque euerti. Itum in varias sententias, & quidem à viris
om-

omnino magnis, & sapientibus. Cato destruendam censuit, soloq; æquandam; Scipio è contra conseruandam, vt haberet Romana pu- bes quo exerceretur, quodue metu- eret. Placet audire de eo argumẽ- to magnifice vt solet, discurrentem D. Augustinum.

Scipio, inquit, Pontifex Maxi- mus, ille iudicio totius Senatus vir optimus, metuens orbis calamita- tem nolebat æmulam tunc Romani imperij Carthaginem dirui, & de- cernenti vt dirueretur, contradice- bat Catoni; timens infirmis animis hostem securitatem, & tanquam pu- pillis ciuibus, idoneum tutorem, ne- cessarium esse videns terrorem.

Ecce vt iudice Scipione securitas ipsa hostis fuit; & terror, tutor vr- bis, imperijque Romani: illum si

Z s

exclu-

362 DE FORTITVDINE
exclusisses, futura erat Roma, & pu-
pilli ciues sine tutore, sine pædago-
go. Quod Romæ, hoc etiam cuiq;
ciuitati, imo & homini, cui seu
publica, seu priuata calamitas me-
lior est prosperitate, & hostis ami-
co potior; quia, vt ait D. Augusti-
nus, *secundis rebus ea mala oriun-
tur in moribus, quæ seuientibus pe-
iora sunt hostibus.* Enimvero peio-
ra, quia hostes fortunæ exuias, &
bona corporis eripere dūtaxat pos-
sunt, at ~~anima~~ ^{anima} securitas, & longa
pax meliores ~~anima~~ ^{anima} diuitias, virtu-
tem scilicet, fidem, pietatem, aliaq;
bonarum mentium ornāmēta suf-
furari possunt, atque dilapidare; &
quia hæc fere tantum spectat, amat-
que cælum, hinc suauis quadam,
miraq; prouidentia per varias tem-
porum, sæculorumque vices publi-
cas

cas immittit clades, patiturque sub
ijs premi, ac gemere christianum
orbem; ut in eo sopitam quasi fidē,
& religionem auitam exfuscitet.

Producamus huiusce rei petita
ab Antiquitate vel testimonia, vel
etiam exempla, maior quippe fa-
ctis habetur fides; quam verbis.

Ecclesiæ Catholicæ sensim ado-
lescenti, idem usu venit, quod O-
ceano, hic modo ventos habet ad-
uersos, & tumultuantes toto pati-
turelemento: modo fauentes au-
ras sentit, & mites Zephyros, ab ijs-
que pacatas, & molliter subsidentes
aquas: sic etiam Ecclesia, quæ hoc
mundo, ceu mari iactatur, modo
graues habet, & timendos persecu-
tionum æstus, modo amicâ, gratâ-
que fruitur malaciâ, ac tranquillita-
te, qualis olim fuit sub duobus Phi-
lippis

lippis

lippis Imperatoribus christianis, patre scilicet, ac filio, sub quorum imperio fidelibus concessa fuit alta pax; à quâ facta est mirabilis, ac deploranda morum inclinatio.

Primū enim deferbuit primeuus ille pietatis ardor, qui in christianis olim non sine laude, & stupore sese extulerat, deinde pronò, ac præcipiti lapsu itum in alia, atque alia vitia: pars quippe fidelium plus equo indulsit gulæ, pars in vetitani excessit venerem, pars superbos, atque insolentes erexit animos: omninoque pauci fuere, qui sese cōtinerent intra septa auitæ fidei, ac pietatis.

o Ea vitæ, morumq; solutio à Superis vindictâ exciuit, & cælo etiam patiente in orbem extulit Imperatores duos, Decium, & Valerianū, qui excitata graui persecutione, horum

rum

rum vitia plecterent, illorum virtutes acuerent. Quod Deo reuelante cognouit D. Cyprianus, cuius hoc est super eâ re luculentum testimonium.

Hoc nobis per visionē exprobratum sciatis quod dormitemus in precibus. Persecutio ista examinatio est, atq; exploratio peccati nostri.

Lib. 4.

Ep. 4.

Quod ipsum argumentū fusius explicat sermone de lapsis. Quia, inquit, traditam nobis diuinitus disciplinam pax longa corruerat, iacentem fidem, & pœnè dixerim morientem censura cœlestis erexit.

Ostendit autem quâ corrupta esset disciplina, quâ iaceret, ac pœnè extingueretur fides.

Non erat, inquit, in Sacerdotibus Religio deuota; nō in ministeriis fides integra, non in moribus disciplina.

plina.

*plina. Corrupta barba in viris, in
fœminis forma fucata. Adulterati
post Dei manus oculi, capilli menda-
cio colorati. Ad decipienda corda fi-
delium callidæ fraudes, circumue-
niendis fratribus subdolæ volunta-
tes. Iungere cum infidelibus vincu-
lum matrimonij, prostituere gentili-
bus membra Christi.*

Hęc erant illius æui scelera, alia-
que plurima ijs affinia, quę ibidem
longâ serie commemorat vir san-
ctus, non sine lacrymis, profundo-
que gemitu, tandemq; ex ijs vnum
illud conficit. Id eo loci, ac tem-
poris egisse mortales *per sua pec-
cata, ut ad correctionem delicti,
& probationem fidei, Diuina iu-
stitia remediis seuerioribus vtere-
tur.*

Et hæc cogitatio bonæ menti
debet

debet esse solatio cum certo sibi
persuaserit eum esse genium cæle-
stis illius prouidentia, atque æqui-
tatis, vt è publicis illis calamitati-
bus, & publico bono studeat, &
cuiusque etiam saluti, atque inco-
lunitati consulat.

*Mitigat vim doloris considera-
ta æquitas ferientis,* inquit D. Gre-
gorius, qui eam Diuinæ Iustitiæ æ-
quitatem breuiter, sed neruosè cõ-
mendat his verbis. *Donis suis Deus*
flagella permiscet, atque (vt ita di-
cam) delectabiliter mordet, suauiter
cruciat, hilariter contristat.

7. Mo-
ral.In Eze-
chiel.

Quidni enim dicatur & cum
delectatione mordere, & cū suauitate
cruciare, & cum amœno quo-
dam voluptatis sensu contristare,
dum ita mordet, vt mentem pro-
funde sopitam excitet; ita cruciat
vt

vt medelam afferat ; ita contristat,
vt æternis deinde gaudijs cumulet.

Exemplo erit illud quod sensit,
probauit, amauitq; Belgium. Bru-
xellam olim inuaserat sæua pestis;
eamque longè, ac latè erat depopu-
lata, & ita quidem vt in vrbe alias
populo frequentissima vix vlla do-
mus esset, quam non mœsto fune-
re notasset. Hinc abiecti omnium

P. Ba-
linghem
in l. So-
latium
afflicto-
rum.

animi, vbiq; timor, horror, luctus,
comploratio, lamenta, miserique
eiulatus, quia vbique multa mortis
imago; quam dum spectat vir Re-
ligiosus in paucis, cui nomē Theo-
dorus è D. Francisci familia, vt illis
animos & morbo, & ipsa morte
maiores faceret, primùm egros pas-
sim adire, solari, morientium con-
fessiones excipere, & ad extremum
agonem communire; dein etiam

statis

horis in S. Gudulâ de pulpito dice-
 re, multa que piè in aures, animosq;
 iacere, quæ dolori immodico mo-
 dum ponere posse viderentur. At-
 que inter cœtera vnum istud, im-
 missam illi vrbi eam cladem ad-
 mirabili Dei prouidentiâ, quæ cor-
 pora dirâ tabe solo sternebat, vt a-
 nimos in cælum erigeret, & sic re-
 etiam ipsa perfectum esse: se enim
 Deo reuelante cognouisse è trigin-
 ta millibus, quos ea lues sustulerat
 duos dūtaxat malâ morte perijsse,
 stygijsque addictos rogis; reliquos
 omnes ea tēpestate fœliciter iacta-
 tos, salutis, cæliq; portum tenuisse.

Quod illi ciuitati à communi
 morbo beneficiū datum est, hoc &
 alijs dabitur, si modo se, suosq; Di-
 uinæ voluntati pariter cōsentientes
 exhibeant, & vero quidni exhibeāt?

A a

Hæc

Arnold.
 Raiffe
 in eius
 vita.

L. 3. dis
ser. c. 26. Hęc olim iactauit Epictetus. *Ap-
petitum meum obedientem præbui
Deo, Vult ille me febricitare? & ego
volo. Aliquid aggredi? volo. Ali-
quâ re potiri? volo. Non potiri? no-
lo. Mori me vult? mori igitur volo.*

Si ista Ethnicus homo censuit,
& dixit in profunda nocte gentili-
tatis, quid sentire, & loqui debbit
christianus in alta luce fidei or-
thodoxæ? debbit certe quod ille,
eòque amplius: sed proh dolor! ad-
huc eo quo viuimus æuo verum
est illud D. Hieronymi. *Si quid
aduersi accidit, prona in Deum que-
rela est. Et istud Cypriani. Hoc ni-
timur, & reluctamur, & peruica-
cum more seruorum ad conspectum
Domini cum tristitia, & mœrore
perducimur, exeuntes istinc neces-
situdinis vinculo, non obsequio volun-
tatis.*

In ps. 118.

Serm. 4.
de mor-
talitate.

Ita scilicet è corporibus exeunt
seruiles animi : qui nec se, nec sua
diuinæ committunt voluntati : at
non sic liberæ mentes, Deum illæ
sequuntur, non quia necesse est, sed
quia etiam volupe.

Et hæc de publicis calamitatibus
dicta sint, ad quæ visum est oppor-
tunum adijcere Orationem quam
D. Augustinus vsurpauit in obsi-
dione Hipponësis ciuitatis, & quâ
etiam in omnibus prope malis vti
poterit, & seipse solari christianus
animus.

Aa 2 ORA

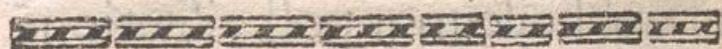
O R A T I O D. A V G V S T I N I
paulo ante obitum in obsidione Hipponensi composita, eius operibus non contenta, à Cardinale Soripando, olim Generali Ordinis Eremitarum S. Augustini, Patribus Cöcilij Tridentini exhibita.

ANte oculos Domine culpas nostras ferimus, & plagas quas accepimus, circumferimus. Minus est quod patimur, maius est quod meremur. Peccati pœnam sentimus, & peccandi pertinaciam non vitamus. In flagellis tuis infirmitas nostra versatur, iniquitas nõ mutatur. Mens ægra torquetur, & ceruix dura non flectitur. Vita in dolore suspirat, & in opere se non emendat. Si expectas, non corrigimur; si vindicas non duramus. Cõfitemur in correptione quod egimus:

mus: obliuiscimur post uisitacione
 quod fleuimus. Si extenderis ma-
 num, facienda promittimus; si su-
 spenderis gladium, promissa non
 facimus. Si ferias, clamamus ut par-
 cas; si peperceris, iterum prouocamus
 ut ferias. Habes Domine confiten-
 tes reos; nouimus quod nisi pecca-
 ta dimittas, recte nos perimus. Pre-
 sta Pater omnipotes Deus sine me-
 rito quod rogamus, qui fecisti ex
 nihilo qui te rogarent. Amen.

*De actu Fortitudinis qui in ag-
 gressione consistit.*

IN duobus potissimum sese ex-
 erit, atque explicat vis fortitudi-
 nis, quam sententiam breui, & neruosam
 complexus est, qui iactauit illud,
Agere, & pati fortia Romanum esse:
 de hoc egi parte prima: de illo etiam
 in secunda paucis.

CAPVT VNICVM.

De fortitudine militari.

Fortitudo quæ belli pericula spectat, in signe omnino decus continet, atque eiusmodi vt Cicero cæteris omnibus præstare scripserit: nec immerito: agitur enim in eâ de summâ rerum, hoc est, non de fortunæ bonis, aliquouè homini extrinsecò: sed de re pretiosissimâ, & charissimâ, id est vitâ, quam discrimini obijcere pro honestate, pro libertate, pro patriâ gloriosum ducitur: & quia in militiâ, seu palæstra fortitudinis ea vis exercetur, atque elucet: de illâ nonnulla subnectemus: & primùm quidem, quæ eam vitia dedecorent; deinde quæ spectabilem reddant ornamenta virtutum.

§. I.

§. I.

*Quæ militari fortitudini sint
aduersa?*

PAulus Æmilius militi tria dicebat esse curanda: Corpus ut Liuius lib. 44. quam validissimum, & perniciosissimum haberet. Arma apta: animū ad subita imperia paratū. Ad hunc spectant etiam illa tria, quæ in milite desiderabat Brasidas. *Velle, Vereri, Ducibus obedire*, adde & continentem esse, & æqui, iusti que tenacissimum. Thucyd. l. 5. Hæc enim omnia si adsint, verè militem, id est fortem, faciunt, si absint, ignauum relinquunt, nec militiam sapiunt, sed malitiam, qualis est plerumque in hac sæculorum fœce, quæ disciplinam militarem exuit, atq; abiicit, de eâ ita Iustus Lipsius.

A a 4

Emunt

In Po-
litic.

Emunt duces militem, non le-
gunt: pecuniola proponitur, tym-
panum strepit, & ecce coëunt ali-
quot ignoti inter se, ignorantēque,
purgamenta urbium suarum, qui-
bus ob egestatem, & maxima fla-
gitia peccandi necessitudo est: af-
fueti latrocinijs, bellorum insolentes,
quorum lingua vana, manus
rapacissimæ, gula immensa, pedes
fugaces, quæ honestè nominari nō
possunt inhonestissima, nullam
disciplinæ formam, nec extrema
quidem eius lineamenta seruantes,
lasciuientes certatim, inter quos om-
nia indisposita, temulenta, perui-
gilijs veneris, ac bacchanalibus,
quam discipline, ac castris propria.
Hi nec in procinctu, nec castris ha-
bentur, sed per municipia desides,
hospitibus tantum metuendi ef-
fundunt

fundunt se in luxum, epulas, & nocturnos cœtus. Ibi circumferri merum largius iubent, debellaturi super mensâ Alexandrum, suas vires extollere docti, hostium paucitatem contemnere; cœterum galeati lepores, & quibus ut ad populandos finitimorum agros, tectaque vrenda, & capienda pecora aliqua vis sit, ita in acie, & signis collatis nulla vis est: nec in victoriâ eis decus, nec in fugâ flagitiû. Ut omnia paucis, exercitus linguâ, quàm manu promptior, prædator è socijs, & ipse hostium præda. Hactenus docto calamo Iustus Lipsius qui aculeatâ oratione pungit, ac damnat eam militiam, quæ nihil aliud esse videtur, quam impunitas quædam, & licetia quidlibet audendi per fas, nefasque, quod quàm alienum sit

378 DE FORTITVDINE
à militari fortitudine ex dicendis
patebit.

---

§. 2.

*Virtutes annexæ militari
fortitudini.*

Fortitudo militaris in eo potissimum eminent, quod hominem efferat ad ardua quæuis pro honestate, pro focis, & aris suscipienda, ad pericula adeunda, & pulchram per vulnera mortem; de quâ piè, & magnificè D. Bernardus sermone ad milites templi.

Cap. I. *Quam gloriosi, inquit, reuertuntur victores de prælio? quam beati moriuntur martyres in prælio; quasi diceret vir sanctus, parum, aut nihil interessè, stentne, an cadant, viuant, an intereant: vincant, an vincantur, si enim vincunt, triūphatoris*

phatoris laureâ donantur, si vincuntur martyris aureolâ : hanc certè Machabæis, ex tacito quodam Ecclesiæ sensu tribuit Rupertus.

Eorum, inquit, bellicam defensionem, non minus quàm indefessam martyrum patientiam in sanctâ Ecclesiâ legendo, & cantando celebramus. Quod Machabæis concessit Rupertus, hoc propè christianis militibus, qui aduersus infideles fortiter decertant, attribuit D. Bernardus, cuius melleâ capior eloquentiâ & capieris ipse nō dubito, mi Lector. Illam ergo auidâ aure, menteque excipe : ita sese in militum laudes, & præclara encomia diffundit.

Secum præliantur, nequaquam metuentes aut de hostium cæde peccatum, aut de suâ nece periculum.

Miles

Præf. ad
lib. de
victoriâ
verbi
Dei.

Miles Christi securus interimit, securior interit: sibi prestat, cum interit, Christo, cum interimit. Cum occidit malefactorem, non homicida, sed ut ita dixerim malicida reputatur. Cum occiditur ipse, non perijisse, sed peruenisse cognoscitur. Mors ergo quam irrogat, Christi est lucrum, quam excipit, suum. Mors, inquam lucrū, si modo vita etiam cum lucro fuit, & virtutum, ac meritum incrementum, de quo cum incidit quæstio, in mentem, atque oculos venit ille scripturæ locus.

1. Reg. c.
15. v. 4.

Præcepit Saül populo, & recensuit eos quasi agnos ducenta millia pedum, & decem millia virorum Iuda.

Huius loci intelligentia, si nuda spectes verba, in aperto est; si variam Interpretum mentem, in occulto: sunt enim ex Hebræis, qui
velint

velint Saulem recensuisse eos in agnis, quos singuli conferebant, eo fere modo, quo alias ille ipse Saül militem suum collegit, atque numeravit in *Bezech*, hoc est in *testulis*, quas singuli in vnum aceruum congerebāt, vt earum numero, ipse quoque militū numerus legeretur.

Quod si forte quis studiosus indagator antiquitatis eum sibi nodum solui velit, cur eo loci, ac temporis in agnis militē censerī oportuit? audiet quia in seipsis sine flagitio recenseri non poterant: deinde in computatione populi in singula capita statuebatur pretium, & is agnus esse poterat. Denique tum forte imminebat solemne Pascha, quo ex Diuinæ legis præscripto agnus erat immolandus.

Atque hæ rationes petitæ sunt

cx

ex ipsâ antiquitate, legisq; normâ,
ac placitis, non tamen vt quidem
existimo, ex genuinâ illius loci in-
terpretatione; è quâ nonnulla de-
ducam ad militum mores probè
efformandos.

Recensuit olim Saül milites qua-
si agnos, tum quia rex erat, & mili-
tiæ dux, adeoq; ex scripturæ sensu,
atq; vsitatâ appellatione etiam pa-
stor; tum quia quisquis est miles, is
agni genium debet æmulari.

Obe-
dientia.

Est agnus imprimis obediens ad
vocem, nutumq; pastoris seu in
campum euocet, & læta pascua; seu
reducatur ad caulas; seu plana, abie-
cta q; vallium, seu ardua montium
pedo monstret, aut proiecta gleba.
Et ea quoque debet esse militis in-
ducem obseruantia; de qua præcla-
rè Thucydides.

Hoc

Hoc ad rem in bello præclarè gerendam præcipuè pertinere iudicate, ut & pugnandi voluntas adsit, & modesta quædam erga duces obedientia. Cuius specimen, ac documentum insigne habes in eo de quo Plutarchus. Is cum in acie stric- ^{In La-}
 ctum iam ensẽ in hostem esset ^{con.}
 infixurus, dato derepente signo receptui, substitit, manumque sustinuit, nec telum aduerso pectore infigendum duxit. Roganti vero cuidam, cur hostem, cui ferro iam imminebat, non sustulisset è medio, scitè respondit: Quoniam melius est parere imperatori, quam hostẽ occidere.

Exemplum illustre militaris discipline, à quâ immane recesserunt plerique huius ævi milites, quibus nequicquam obsistentibus ducum manda-

manda-

mandatis prope quidlibet audendi
 summa est licentia. Ea nō erat, cum
 in oculis, in manibus essent Roma-
 nę leges, & iura belli, ex quibus ho-
 stem ferire nefas nisi signum de-
 disset tuba, interimere crimen si re-
 ceptui cecinisset.

Ex hac porro deuoti pectoris
 submissione natum illud axioma.
Non licet in bello bis peccare, error
enim in bello, & inobedientia mors
est: atque utinam esset, non ea foret
 in acie morum corruptela, non ra-
 pinæ, non latrocinia, quibus ple-
 rumque viam aperit ipsa impera-
 torū remissio, qui & alijs iniuriam
 inferunt, & sibi, suoq; nomini no-
 tam inurunt: longè absimiles illi
 Galbę, adeo apud veteres nomina-
 to. Ille bellis in grauissimis adeo
 seuerâ disciplinâ milites continuit,

vt

vt simul atque in castra venisset, illico vulgaretur ille trochaicus. *Disce miles militare, Galba est, nō Getulicus.* Nimirum & animos ille suorum in obedientia retinebat, & manus continentia, ac iustitię vinculis illigabat, ne in aliena bona, in rapinas ferrentur præcipites, vicinosque agros suis latrocinij infestarent; quod alterum est boni ducis officium; cui vt militia, ita & iustitia est in amoribus; & merito.

Iustitia,

Quæsiuit olim D. Augustinus, ^{De ciuit. l. 4.} quid essent regna remotâ iustitiâ, atque addidit, nihil esse nisi magna latrocinia; quod si regna quæ loca tenent, sedes constituunt, ciuitates occupant, & suos municipes etiam muris, ac vallis claudunt, positâ tamen, ac profligatâ iustitiâ latrocinia sunt, quanto magis militia, quę

Bb

nec

nec suos vallo continet, nec muro:
 sed vagos, ac palantes totis campis
 effundit: sed est illud ingens ma-
 lum, quod in ciuitatibus latrocinia
 in occulto sunt, in militiâ vero in
 aperto, quod (vt inquit Augusti-
 nus) confert addita etiam impuni-
 tas, ob quam Alexandro non mi-
 nus eleganter, quàm verè respondit
 olim Pyrata ab eodẽ comprehen-
 sus. Ei quippe sciscitanti quid sibi
 vt mare haberet infestum? libera, &
 expeditâ voce subiunxit. Quid
 tibi vt orbem terrarum? sed ego
 quia exiguo nauigio facio, latro
 vocor: quia tu magnâ classe, Impe-
 rator.

Appositè fanè ad coercendam
 Alexandri auaritiam, & insanam
 dominationis libidinem, sub qua
 vel ipse gemebat orbis, nec par esse
 vide-

videbatur : & tamen vt ea esset , regnabat impunè , quia armis tuta , & ingenti imperio subnixa ; ne illa quoque in huius eui militiâ regnet ; quisquis bello præsidet , sit ille equi , iusti que tenacissimus : ne miles qui sub eius stipendijs meret , aut cornu feriat , aut dente mordeat , aut vngue rapiat , inuolet que in alienas facultates ; quod certè non faciet , si vt olim à Saüle quasi agnus , hoc est miles recensatur .

Sit deinde pacis amans , ac concordia , hæc enim commilitones ^{Cōcor-} inter se necitit tanquam membra ^{dia.} vnus magni corporis .

Existimabat Amatus vrbes (& eadem de militiâ est ratio) singulatim imbecilles mutuo seruari , tanquam illigatas publico commodo , ac quemadmodum membra

Bb 2   corpo-

corporis viuentia, & conspirantia, propterea quod inuicē innata sibi hærent, si quod eorum auellatur, & à cœteris separetur, non alitur amplius, sed tabescit: ita vrbes censebat ab ijs qui Rempublicam diuellerent, perdi: augeri autem vnam ab aliâ, & omnes mutuo, cum veluti magni alicuius corporis partes communem haberent procurationem.

Plutar.
in Arat.

Quod de vrbe, hoc de militari Republicâ verius dixero, cui si pacem dederis, & concordēs animos, cohærebit illa; sin autem discordes feceris, illico dissipabitur.

Regnum, inquiebat Micipsa ad filios, vobis trado firmum si boni, hoc est consentientes eritis; sin mali, hoc est ab inuicem dissentientes imbecillum: nam concor-

Sallust.
de bello
Iugurt.

diâ

diâ parua res crescunt: discordiâ
maximæ dilabuntur.

Testis erit Numantia prius inui-
cta, post euerfa, cui, vt ait Tiresius,
concordia victoriam, discordia exi-
tium præbuit.

Brutus
l. c. 4.

Tyrhenus lapis quamuis gran-
dis innatat, comminutus fudit: ita
concordiâ sustinemur, discordiâ
pessum imus, inquebat Plinius, &
Aristoteles purioris Philosophiæ
perspicax ocellus.

Plin. l.
2. c. 106.
Arist. de
natura
c. 12.

Hanc porro concordiam docuit
ipsa Saülis militia, in qua quot ca-
pita, tot agni, quia vt hi gregatim
pascuntur, & quo præit vnus, eo se-
quuntur alij: ita Saülis milites cõ-
cordibus animis ibant, quo duce-
bantur.

Sed & alia fortitudini militari
cognata virtus; ea porro est auda-

Bb 3

cia,

Auda-
cia

cia, media temeritatem inter, & ignauiam: nec enim ea censenda virtus est, quæ sine ratione, sine modo in hostem incurrit, periculum potius creatura, quam prælium motura, neque etiam ea laudi danda est; quæ adeo timori conuiuet, accedit, vt vel ipsum periculi nomen fugiat, atque auerfetur: viro militari audendum aliquid in hostes, in acies, in ferrum, in mortem ipsam eundum est, cum ratio suadet, publicumque bonum: recedendum tamen etiam quandoque, & obuiio hosti cedendum, cum aduersum ferre caput Reipublicæ potius noxium videris, quàm profuturum.

Stob.
serm. 52.

Ita quondam Antigonus hostibus ingruentibus cessit, ac ne ignauiæ, aut timoris argui posset, adiecit illud; se non fugere, sed utilitatem

tatem retro sitam persequi; & verotum stetit immotum, fuisset temeritatis: cui ex opposito habes vitium aliud alterum, quod ignaviam dicimus; à quâ ut auocarentur templarij milites, docerenturq; in bellis cōtra Saracenos, aut vincendum esse, aut moriendum: si fortè caperentur, solo cingulo, & cultello redimebantur: exiguum sane hosti lucellum, ne scilicet eo malè captivitatem donarent ignavis, & quasi ultro se dederentibus.

Ab illâ porro ignaviâ militem procul esse vult illud militare robur, quod à virtute, à fortitudine petitur, cuius exempla habet antiquitas, habent & nostra secula, quæ fortè primis illis nō cedunt, è multis duo producam, ne stylum longius ducam in argumento satis obvio;

Sigerti
conti-
nuator.

uio; vnum terra sensit, alterum stupuit oceanus, ipsumque aquarum elementum.

I. 2. C. II. Aulus Gellius in noctibus atticis refert Lucium Sicinium dentatum (qui Tribunus pleb. fuit Sp. Tarquinio, & A. Thenio Cōsulibus (prout scriptum est in libris Annalium) plusquam credi debeat strenuum bellatorem fuisse, nomenque ei factum ob ingentem fortitudinem, appellatumque *Achillem Romanum*. Is pugnasse in hostem dicitur centum & viginti praelijs, cicatricem auersam nullam, aduersas quinque & quadraginta tulisse. Coronis esse donatum aureis octo: obsidionali vna: muralibus tribus: ciuicis quatuordecim: torquibus tribus, & octoginta: armillis plus centum sexaginta: hastis duodeuiginti: phaleris

leris quoque donatus est quinquies
viciesque. Populi militaria dona
habuit multiiuga, in his prouoca-
toria pleraque. Triumphauit cum
Imperatoribus suis triumphos no-
uem; è quibus quantum præstite-
rit militari virtute in aperto est; &
hunc in continenti bellatorem a-
mauit, suspexitque; Roma, gentium
domina, & Martis amantior. Alte-
rum accipe quem stupida licet sen-
sere tamen maria, & studiosæ mi-
ratae sunt Athenæ. Is fuit Cynegy-
rus Atheniensis, qui cum palantes
Medos, Persasque ad naues compu-
lisset, nauem hostibus onustam de-
xtrâ tenuit, deinde hac hostium
ferro amputatâ, læuam nauigio in-
iecit, idque remoratus est; eâ rursus
amputatâ, arreptâ mordicus nauim
defixit, tenuitque, raro sane fortitu-
dinis

394 DE FORTIT. CHRIST.
dinis exemplo : quod mirari om-
nes, imitari pauci, & forte ne vnus
omnium possit.

Quod si ea Heroibus illis insita
vis animi, vel ipsâ tantum naturâ
duce, quæ debet esse christiano
militi, cui ad naturam ipsa quoque
gratia accesserit, ab illa que senserit
se cælo pugnare, non terris, nō glo-
riæ, trophæisq; breui perituris mi-
litare, sed Deo, beatęque æternitati.

FINIS.

IN-

